

Lausunto

16.01.2026

Asia: VN/21297/2023

Lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä koskien pakkokeinolain muutostarpeiden arviointia (1. vaihe)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kiitämme lausuntomahdollisuudesta. Otamme tässä lausunnossa kantaa työryhmämietintöön siltä osin kuin siinä on käsitelty uusia pakkokeinolain 10 lukuun lisättäväksi esitettyjä salaisia pakkokeinoja, erityisesti koskien salaista erityistä kotietsintää ja salaista erityistä paikanetsintää, koska niillä on vahvin liityntä elinkeinotoimintaan. Työryhmämietinnössä käsiteltyihin muutoksiin koskien pakkokeinolain 2 luvun vangitsemisen edellytyksiä emme tässä lausunnossa ota kantaa.

Nähdäksemme esityskokonaisuuden tavoitteet ovat sinällään kannatettavia.

Salainen erityinen kotietsintä

Koska esitetty uusi toimivaltuus voisi koskea tilanteita, joissa kohdetiloja yleensä olisivat esimerkiksi virkamiesten työhuoneet, lääkärin vastaanottotilat, asianajotoimistot, toimittajien asunnot sekä lehtien ja kirjojen toimitusten ja kustantamojen toimitilat ja niiden palveluksessa olevien asunnot ja etsinnän kohteeksi voidaan olettaa joutuvan tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun mukaan olisi oikeus tai velvollisuus kieltäytyä todistamasta, pidämme erittäin tärkeänä, että salaista erityistä kotietsintää koskevan vaatimuksen käsittelyyn tuomioistuimessa määrätään julkinen asiamies valvomaan rikoksesta epäillyn ja muiden etsinnän kohteeksi mahdollisesti joutuvien etuja ja että se edellytetään aina toteutettavaksi etsintävaltuutetun läsnä ollessa, kuten nyt onkin esitetty.

Pidämme tärkeänä, että harkinta siitä, olisiko kyseessä salainen kotietsintä vai salainen erityinen kotietsintä tehdään kaikkien tiedossa olevien asioiden pohjalta, tosiasiallisen käyttötarkoituksen perusteella. Kun esimerkiksi hotellihuoneeseen normaalisti kohdistuva etsintätarve voisi tarkoittaa kotietsinnän / salaisen kotietsinnän tekemistä, tieto siitä, että kyse on työmatkalla olevan

ammattinharjoittajan hotellihuoneesta, merkitsisi tyypillisesti sitä, että kyse olisikin salaisesta erityisestä kotietsinnästä muidenkin edellytysten täyttyessä.

Esitetyn pakkokeinolain 2 §:n 2 momentin mukaan kaikkien uusien salaisten etsintäpakkokeinojen käytön edellytykseksi asetettaisiin erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Muistiossa todetun mukaan edellytys tarkoittaa, että ilman kyseisen pakkokeinon käyttöä rikoksen selvittäminen aiheuttaisi kohtuuttomia kustannuksia tai olisi muuten hyvin työlästä. Huomioon voitaisiin ottaa myös esimerkiksi se, että tutkinnan pitkittymisestä aiheutuisi erityistä vaaraa. Asiaa on mietinnössä käsitelty melko ylätasoisesti. Ei ole selvää, millaiset kustannukset voitaisiin katsoa kohtuuttomiksi tai milloin selvittäminen voitaisiin katsoa hyvin työlääksi. Huomioon on otettava, että lähtökohtaisesti toimivaltuuksia käytetään vain melko vakavien rikosten tutkinnassa, joiden tutkiminen jo lähtökohtaisesti saattaa olla keskimääräistä kalliimpaa ja työläämpää. Mielestämme edellytystä tulisi jatkovalmistelussa vielä kattavammin konkretisoida esimerkiksi esimerkkien kautta.

Tiettyissä tilanteissa etsintävaltuutettu voisi seurata toimenpidettä etänä, teknisen yhteyden avulla. Pidämme tätä erittäin poikkeuksellisenä ja siihen tulisiikin turvautua vain aivan poikkeuksellisesti. Kun etsintävaltuutetun tehtävä toimenpiteen aikana on varmistaa, että haltuunotto tai asiakirjan jäljentäminen ei kohdistu tietoon, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun mukaan olisi velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta, on vaikea ajatella, että etänä teknisen yhteyden avulla pystyisi laadukkaasti ja oikeusvarmasti seuraamaan toimenpidettä, joka koskee vaikkapa kokonaista asuintaloa. Siksi lähtökohdan tulee olla, että toimenpide tehdään lähtökohtaisesti vain, jos etsintävaltuutettu on henkilökohtaisesti läsnä. Toimenpiteeseen osallistuvien turvallisuus pitää lähtökohtaisesti varmistaa niin, että sekään ei ole este etsintävaltuutetun henkilökohtaiselle läsnäololle toimenpiteen aikana. Toimenpiteen toteuttamisen niin, että etsintävaltuutettu seuraa sitä etänä tulee joka tapauksessa säilyä harvinaisena poikkeuksena.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää myös siihen, että toimenpiteen tallentaminen tehdään laadukkaasti, laadukkailla välineillä ja varmistaen, että tallenteesta ilmenee toimenpiteen toteuttamisen tapa ja yksityiskohdat riittävällä tarkkuudella.

Huomioiden, että salainen erityinen kotietsintä voisi kohdistua myös toimittajien asuntoihin, lehtien ja kirjojen toimituksiin ja kustantamoihin, lähdesuojan merkitys on esityksessä jäänyt liian vähälle huomiolle; lähdesuoja mainitaan koko esityksessä vain kerran. Perusteluja ja lähdesuojaan liittyviä mahdollisia ongelmatilanteita tulisi mielestämme jatkovalmistelussa käsitellä laajemmin ja monipuolisemmin. Ehdotamme, että mietinnön jatkovalmistelussa hallituksen esitykseen lisättäisiin selkeä kuvaus oikeusturvajärjestelyistä, joilla estetään pakkokeinoviranomaisen toimivaltuuksien väärinkäyttö. Hallituksen esityksen kirjauksilla tulisi varmistaa sananvapauslain 16 §:ssä turvatun lähdesuojan turvaaminen sekä muiden oikeudenkäymiskaaren 17 luvussa tarkoitettujen tietojen turvaaminen myös käytettäessä uusia, laajennettuja pakkokeinoja ja estää viranomaisten toimivaltuuksien väärinkäyttö, mukaan lukien myös vahingossa tai huolimattomuudesta tapahtuvat väärinkäytökset.

Samoin huomioiden sen, että salainen erityinen kotietsintä voisi kohdistua tiloihin, joista voidaan olettaa löytyvän ammatinharjoittamiseen liittyvää aineistoa, on merkille pantavaa, ettei esityksessä sanallakaan käsitellä tilannetta, jossa löydetty aineisto koskisi yrityksen liike- tai ammattisalaisuuden alaista tietoa. Kaikki tällainen aineisto ei luonnollisestikaan ole oikeudenkäymiskaaren 17 luvun oikeuden tai velvollisuuden kieltäytyä todistamasta alaista, mutta myös tällaiset tiedot ja niiden oikea käsittely tulisi esityksen jatkovalmistelussa huomioida.

Esitetyn 26 d §:n mukaan aineistoa, jonka jäljentämistä tai haltuunottamista etsintävaltuutettu on vastustanut, ei saa enemmälti tutkia ja se tulee sinetöidä. Esitetyn 26 e §:n mukaan asia tulee tällaisessa tilanteessa saattaa tuomioistuimen ratkaistavaksi. Perusteluissa todetaan, että "tuomioistuinkäsittelyä varten aineisto olisi sitä hallussaan pitävän esitutkintaviranomaisen toimesta valmistettava tarpeellisessa määrin luettavaan muotoon, jos se ei ole sellaisessa muodossa jo valmiiksi. Tämä koskee lähinnä tietojärjestelmässä tai sen tallennusalustalla olevia datan muodossa olevia asiakirjoja." Mielestämme kohtaa tulisi jatkovalmistelussa avata tarkemmin; miten luettavaan muotoon valmistelu käytännössä tehtäisiin, kun 26 d §:n mukaan aineisto on sinetöitävä, eikä sitä saa enemmälti tutkia.

Salainen erityinen etsintä

Salainen paikanetsintä voisi kohdistua esim. erilaisiin varastoihin ja kerhotiloihin, jotka käsittääksemme voisivat näin olla myös yritysten ja ammatinharjoittajien hallinnassa olevia tiloja. Mikäli tiloissa etsinnän kohteeksi voisi joutua 26 b §:ssä tarkoitettua tietoa, kyse olisi salaisesta erityisestä etsinnästä, jolloin tulisi noudattaa esitetyissä 26 b-e §:issä todettua. Viittaamme sen vuoksi edellä toteamaamme myös näiltä osin.

Edellä todetun lisäksi viittaamme jäsenliittomme Medialiitto ry:n asiassa antamaan lausuntoon, jossa todettua kannatamme.

Kunnioittavasti

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

Yrityslainsäädäntö

Juho Mäki-Lohiluoma

johtaja

Rajamäki Markku
Elinkeinoelämän keskusliitto EK - Yrityslainsäädäntö